

Γλωσσικές Αναπαραστάσεις των παιδιών προσφύγων σε δημοσιογραφικά κείμενα.

Linguistic Representations of the refugee children in the journalistic discourse

Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Ελένη Δερβένη

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Περίληψη

Η υπό εκπόνηση έρευνα (σε εξέλιξη) επιχειρεί να αναδείξει την ετερότητα στο γλωσσικό τοπίο μέσα από τις απεικονίσεις των παιδιών προσφύγων στα δημοσιογραφικά κείμενα. Επικεντρώνεται στη διαχείριση της ευαίσθητης ομάδας των παιδιών προσφύγων από τα ελληνικά ΜΜΕ και αποσκοπεί να προσεγγίσει και να καταδείξει την επίδραση των ΜΜΕ στη δημόσια σφαίρα σε αυτή τη δύσκολη περίοδο κοινωνικής-οικονομικής κρίσης που διανύουμε. Ο βασικός στόχος αυτής της προσπάθειας είναι, μέσω της ανάλυσης του έντυπου δημοσιογραφικού λόγου την περίοδο του Σεπτεμβρίου 2015 και του Σεπτεμβρίου 2016, να εντοπιστεί και να αναλυθεί η διαφορετικότητα ή και η ομοιότητα των αναπαραστάσεων της παιδικής ηλικίας που προκύπτουν από το σύνολο των λόγων. Ο διχοτομικός και ρατσιστικός λόγος στα ΜΜΕ, η ανάλυση της ρητορικής του μίσους, η προπαγάνδα του θετικού και του αρνητικού, η κατασκευή και επιβολή της συναίνεσης, όπως επίσης και ο διχαστικός λόγος στη δημόσια σφαίρα μας απασχολούν έντονα στη μελέτη αυτή.

Λέξεις-κλειδιά: Γλωσσικές Αναπαραστάσεις, παιδιά πρόσφυγες, δημοσιογραφικός λόγος

Abstract

The present study (ongoing) attempts to indicate the heterogeneity on the observations of the linguistic landscape based on the representations of refugee children in the journalistic discourse. Within such a context, by analyzing the printed journalistic discourse during September 2015 and September 2016, this paper seeks to show how major similarities or even diversity are hidden underneath the surface structures of

language choices in media texts in this difficult time of socioeconomic crisis. It *seeks* to add to a *research*-based understanding of contemporary issues such as the xenophobic *discourse*, the cultural *diversity*, the dichotomous and racist speech, the hatred speech as well as the limits of tolerance in diverse societies.

Keywords: Linguistic representations, refugee children, journalistic discourse

1. Εισαγωγή

Το 2015 η Ελλάδα έγινε το κύριο σημείο εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση των προσφύγων και των μεταναστών από την Τουρκία. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση πληθυσμού στην πρόσφατη ιστορία και μία από τις σημαντικότερες ανθρωπιστικές κρίσεις που έχει αντιμετωπίσει η Ευρώπη μεταπολεμικά (UNHCR, 2014).

Τα ΜΜΕ είναι βασικοί διαμορφωτές της κοινής γνώμης, καθώς ασκούν σημαντική επίδραση στο κοινό και η συμβολή τους στην κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας είναι μεγάλη. Η πλειονότητα του κοινού δεν έχει τη δυνατότητα καθημερινής επαφής με πρόσφυγες, γι' αυτό οι πεποιθήσεις της και η γνώση της για τις μειονότητες διαμορφώνεται κυρίως από τα ΜΜΕ.

2. ΜΜΕ και Προσφυγική κρίση

Ο ρόλος των ΜΜΕ και οι επιπτώσεις των μηνυμάτων τους στη δημιουργία προκαταλήψεων, αρνητικών στάσεων και ρατσιστικής συμπεριφοράς προς ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχει διεθνώς μελετηθεί διεξοδικά. Στην περίπτωση της προσφυγικής κρίσης μέσα από το προνόμιο του δημόσιου λόγου, τα ΜΜΕ δίδουν ορισμένες φορές την εντύπωση ότι συντείνουν σε ενός είδους μη αποδοχή των προσφύγων-μεταναστών. Αρκετές φορές προσδιορίζονται σαν αίτιο των κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων ή ως εμπλεκόμενοι στην όξυνση της εγκληματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, αναπαράγονται και κυριαρχούν προκαταλήψεις και στερεότυπα, ενώ η κινδυνολογία και η χρήση τεχνικών που στοχεύουν στη συγκινησιακή φόρτιση της κοινής γνώμης οδηγούν στην καλλιέργεια αισθημάτων φόβου και ανασφάλειας. Ο δημοσιογραφικός λόγος σε ορισμένες περιπτώσεις έθεσε διαχωριστικές γραμμές, γενικεύοντας και δομώντας την ταυτότητα των μεταναστών στη βάση της διάκρισης ανάμεσα στο «εμείς» και το «άλλου».

Από τη μία πλευρά δίνεται έμφαση στην αναπαράσταση των προσφύγων ως «**πρόβλημα**» και «**απειλή**» για την ελληνική κοινωνία που διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή και από την άλλη πλευρά ως «**θύματα**» και «**ήρωες**» που βιώνουν τεράστιες δυσκολίες και κακουχίες.

3. Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis)¹

Η ερευνητική μας προσέγγιση βασίζεται σε θεμελιώδεις αρχές της «Κριτικής Ανάλυσης Λόγου» «Critical Discourse Analysis», σύμφωνα με τις οποίες η γλωσσική υπόσταση εμφανίζεται σχεδόν πάντοτε προ-παρασκευασμένη, δηλαδή οργανωμένη και προετοιμασμένη από τις κυρίαρχες ιδεολογίες και το ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον (Fairclough, 2003).

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου² αποτελεί μια προσέγγιση στο πλαίσιο της κοινωνικής μελέτης της γλώσσας που υπογραμμίζει τον ρόλο της ιδεολογίας στη διαμόρφωση της σχέσης ανάμεσα στις γλωσσικές και κοινωνικές δομές και πρακτικές και εστιάζει στη μελέτη γλωσσικών κειμένων. Τα περισσότερα κείμενα, ωστόσο, ιδιαίτερα αυτά που έχουν παραχθεί με τη χρήση νέων τεχνολογιών, αντλούν από μία πληθώρα σημειωτικών συστημάτων (π.χ. εικόνα, ήχος, κίνηση) τα οποία συνδυάζονται μεταξύ τους, είναι δηλαδή πολυτροπικά (multimodal).

Με άλλα λόγια, επιχειρεί να αποκαλύψει τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται η γλώσσα, η κοινωνία και η ιδεολογία, και με αυτή την έννοια **συνδυάζει τη μικρο-ανάλυση των κειμένων με τη μακρο-ανάλυση των κοινωνικών δομών και σχέσεων εξουσίας** με τις οποίες εμπλέκονται τα κείμενα. Μέσα από τη **σύνδεση του μικρο- και του μακρο-επιπέδου** η Κριτική Ανάλυση Λόγου «τοποθετεί την κοινωνική επιστήμη στο ίδιο θεωρητικό και αναλυτικό πλαίσιο με τη γλωσσολογία ανοίγοντας έναν διάλογο μεταξύ τους» (Chouliaraki & Fairclough, 1999: 6)

Υπό αυτή την έννοια λοιπόν, οι λέξεις, οι διατυπώσεις, οι χρήσεις της γλώσσας³ δεν είναι πάντοτε χωρίς βαθύτερο εννοιολογικό περιεχόμενο. Κουβαλούν, όπως και οι

¹ Η συγκρότηση του πεδίου που ονομάζουμε κριτική ανάλυση λόγου έγινε μόλις στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως απόρροια ενός επιστημονικού συμποσίου στο Άμστερνταμ το 1991. Οι συμμετέχοντες του Συμποσίου ήταν ο Norman Fairclough, ο Gunther Kress, ο Theovan Leeuwen, η Ruth Wodak, καθώς και ο Teunvan Dijk. Επρόκειτο δηλαδή για άτομα τα οποία είχαν αναπτύξει ο καθένας το δικό του θεωρητικό πλαίσιο σε θέματα γλώσσας, κοινωνίας και ιδεολογίας.

² Σύμφωνα με τον van Dijk (2001β: 96), η «Κριτική Ανάλυση Λόγου δεν είναι μία μέθοδος ή θεωρία που μπορεί απλώς να εφαρμοστεί στα κοινωνικά προβλήματα», αλλά «μία οπτική για να κάνουμε έρευνα», δηλαδή ένα ιδιαίτερος τρόπος προσέγγισης και ανάλυσης των κειμένων.

³ «Η γλώσσα, ως μη κοινωνικά αθάνα, έρχεται να εξυπηρετήσει τις διάφορες σκοπιμότητες, να εκφράσει κοινωνική διαστρωμάτωση, αξίες, προλήψεις και άπειρους κοινωνικούς προσδιορισμούς, περιέχοντας

αποσιωπήσεις, μηνύματα, νοσηματοδοτούν καταστάσεις, υπονοούν συμφραζόμενα, αποδυναμώνουν ή ενισχύουν στερεότυπα, επηρεάζουν στάσεις.

Ως εκ τούτου, η πρόσληψη και κατανόηση των γραμματικών και λεκτικών επιλογών του συντάκτη συνδέεται με την αποκωδικοποίηση γλωσσικών σχημάτων, όπως επιθετικών προσδιορισμών, μεταφορών κ.ά. που σχολιάζουν, δραματοποιούν ή δίνουν έμφαση σε μία είδηση.

4. Μελέτη της περίπτωσης αναπαράστασης του θανάτου τρίχρονου προσφυγόπουλου

Στο πλαίσιο της έρευνάς μας μελετήσαμε επιμέρους τη γλωσσική απεικόνιση της σύγχρονης προσφυγικής κρίσης στον δημοσιογραφικό λόγο μέσα από την περίπτωση αναπαράστασης του θανάτου του τρίχρονου προσφυγόπουλου στα ελληνικά διαδικτυακά μέσα (Tsitsanoudis-Mallidis & Derveni, 2018). Αντικείμενο εκείνης της μελέτης ήταν ο τρόπος που ο ελληνικός διαδικτυακός Τύπος προσέγγισε το ζήτημα της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης. Η παγκόσμια κοινή γνώμη ευαισθητοποιήθηκε ιδιαίτερα όταν εντοπίστηκε στα τουρκικά παράλια, στις 2 Σεπτεμβρίου 2015, η σωρός του μικρού Αϊλάν Κούρντι⁴ από τη Συρία. Στόχος εκείνης της έρευνας ήταν η **μελέτη του τρόπου με τον οποίο τα ΜΜΕ προβάλλουν την ανθρωπιστική πλευρά της προσφυγικής κρίσης και συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας συναισθηματικής ατμόσφαιρας** εντός της οποίας τοποθετείται και παρουσιάζεται η τραγική περίπτωση του τρίχρονου προσφυγόπουλου.

Με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου διερευνήσαμε τον τρόπο παρουσίασης της είδησης, τη μορφολογία των κειμένων και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου τους. Η ανάλυση ανέδειξε τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης υποβάλλουν συγκεκριμένες μορφές ερμηνείας (τα ΜΜΕ αναλαμβάνουν ανθρωπιστικό έργο), φυσικοποιώντας έτσι την απουσία θεσμών ή υπογραμμίζοντας δραματοποιημένα την περίπτωση του πνιγμού του τρίχρονου αγοριού.

Η έρευνα βασίστηκε στον τρόπο που καλύφθηκε το συμβάν από τις ελληνικές ηλεκτρονικές εκδόσεις των εφημερίδων, **την περίοδο του Σεπτεμβρίου 2015 (από**

και μεταφέροντας πολυάριθμες κοινωνικές και ιδεολογικές πληροφορίες ακόμη και με τις πιο απλές φράσεις» (Τσιτσανούδη, 2017).

⁴ Wikipedia. Death of Alan Kurdi. Διαθέσιμο: https://en.wikipedia.org/wiki/Death_of_Alan_Kurdi

2/9/2015 έως 15/9/2015). Τα μέσα επιλέχθηκαν βάσει του κριτηρίου της επισκεψιμότητας, ενώ από την αναζήτηση προέκυψαν **συνολικά 20 δημοσιεύματα** εκείνης της χρονικής περιόδου. Τα δημοσιεύματα αναλύθηκαν ως προς το κείμενο και το φωτογραφικό υλικό που τα συνόδευε. Βασικές παράμετροι ανάλυσης ήταν το περιεχόμενο (εστίαση, θεματικές και συμβάν), ο δημοσιογραφικός λόγος, η πλαισίωση, τα κυρίαρχα συναισθήματα που αναδεικνύονταν τόσο από την αφήγηση του συντάκτη όσο και από τις δηλώσεις των πρωταγωνιστών που περιλαμβάνονταν στο δημοσίευμα.

Η ανθρωποκεντρική εστίαση, με πρωταγωνιστή το ανθρώπινο δράμα και με τη χρήση ενός αφηγηματικού λόγου προσωποποιημένου, δραματοποιημένου και συγκινησιακού, κυριαρχεί στο σύνολο των δημοσιευμάτων (Tsitsanoudis-Mallidis & Dervení, 2018).

Τα κύρια συναισθήματα που καλλιεργούν τα δημοσιεύματα είναι η θλίψη, ο θυμός και η συγκίνηση. Ο αφηγηματικός λόγος προβάλλει κυρίως το ανθρώπινο ενδιαφέρον, παρουσιάζοντας το θέμα από μια συναισθηματική οπτική γωνία. Και επειδή «γεγονός χωρίς εικόνα δεν υπάρχει», η αναπαραγωγή της είδησης συνοδεύτηκε:

A. από τραγικές φωτογραφίες του θύματος (εικόνες θυματοποίησης),

B. δηλώσεις συγγενών και αυτοπτών μαρτύρων, και

Γ. τίτλους με έντονη συναισθηματική σημασία που προκαλούν τη φυσική αγανάκτηση, τον οίκτο προς το πρόσωπο, και τη συμπόνια των αναγνωστών, και οδηγούν στη συναισθηματική χειραγωγή τους.

5. Παρούσα έρευνα-Μεθοδολογία έρευνας

Αυτά τα ρητά ή υπόρρητα μηνύματα επιχειρεί να καταγράψει η παρούσα έρευνα, που βασίζεται στις έντυπες και ηλεκτρονικές εκδόσεις **τριών** ενδεικτικών εφημερίδων **πανελλαδικής** κυκλοφορίας (**Καθημερινή, Ελεύθερος Τύπος, Εφημερίδα των Συντακτών**) και **δύο εβδομαδιαίων** εφημερίδων στη Μυτιλήνη και στη Χίο (**Δημοκράτης της Μυτιλήνης & Πολίτης της Χίου**), που δέχθηκαν μεγάλο κύμα προσφύγων και δίνουν τοπική απόχρωση στο θέμα.

Το φίλτρο επιλογής ανάμεσα στο σύνολο των έντυπων εφημερίδων ήταν η διαφορετική θέση απέναντι στα ζητήματα που προκύπτουν μέσω του προσφυγικού προβλήματος, σε συνάρτηση με την κατασκευή της παιδικής ηλικίας σε αυτές τις εφημερίδες, οι πωλήσεις σε εθνικό επίπεδο και ότι απευθύνονται σε διαφορετικό πολιτικό κοινό.

Με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου επιχειρούμε να καταγράψουμε και να αναλύσουμε υλικό όπως πρωτοσέλιδα των συγκεκριμένων εφημερίδων, ρεπορτάζ, τίτλους ειδήσεων και διερευνούμε, μεταξύ άλλων, τον τρόπο παρουσίασης της είδησης, τη μορφολογία των κειμένων, τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου τους, τις τυχόν μεροληπτικές περιγραφές και αναπαραγωγή εκφραστικών «κλισέ» και στερεοτύπων στο δημοσιογραφικό υλικό.

Το υπό μελέτη δείγμα έχει δημοσιευθεί το χρονικό διάστημα του **Σεπτεμβρίου 2015** και του **Σεπτεμβρίου 2016**.

Όταν αναφερόμαστε στον Σεπτέμβριο 2015, μιλάμε για μία περίοδο ιδιαίτερα βεβαρημένη πολιτικά, καθώς σε αυτό το διάστημα υπήρξαν συγκεκριμένες συγκυρίες, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό προσδιόρισαν και ένα σημαντικό κομμάτι τόσο της θεματολογίας όσο και του τρόπου παρουσίασής της. Η οικονομική κρίση που εντείνεται σε συνδυασμό με την προσφυγική κρίση συνθέτουν ένα σκηνικό εξαιρετικά πρόσφορο για ρατσιστική ρητορική και ξενοφοβικό λόγο. Η προσφυγική κρίση ξεχωρίζει, λόγω της τεράστιας ανθρώπινης τραγωδίας και του ανθρώπινου πόνου που φέρνει στο προσκήνιο. Ο πνιγμός του τρίχρονου προσφυγόπουλου συγκλονίζει την κοινή γνώμη. Έναν χρόνο αργότερα, δηλαδή τον Σεπτέμβριο 2016, οι αφίξεις των προσφύγων συνεχίζονται. Αναδεικνύονται προβλήματα ενσωμάτωσης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία και παρατηρούνται αντιδράσεις συλλόγων γονέων και κηδεμόνων για τη φοίτηση των προσφυγόπουλων σε ελληνικά σχολεία.

6. Αρχικά Συμπεράσματα έως τώρα έρευνας

Η έρευνα δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα, αλλά κάποια αρχικά γενικά ευρήματα έχουν εντοπιστεί και αναλύονται ως εξής:

Είναι προφανές πως οι επιλεγόμενες εφημερίδες αντιμετωπίζουν το ζήτημα των ανήλικων προσφύγων με διαφορετική οπτική. Συμπεραίνουμε πως τα άρθρα παράγουν διαφορετικούς λόγους στο σύνολο τους, ανάλογα με το μέσο που χρησιμοποιούν, ανάλογα δηλαδή την εφημερίδα από την οποία δημοσιεύτηκαν.

Σεπτέμβριος 2015

Καθημερινή, Ελεύθερος Τύπος, Εφημερίδα των Συντακτών

Είναι εμφανές ότι κάθε εφημερίδα αξιοποιεί τον δημοσιογραφικό λόγο κατά το δοκούν. Η επικράτηση της ρομαντικής αναπαράστασης του παιδιού μέσα από τα δημοσιογραφικά κείμενα είναι εμφανής.

Λέξεις με συναισθηματική σημασία για την πρόκληση/ανάκληση ψυχολογικών συνειρμών στο θυμικό του κοινού, στερεοτυπικές ονοματικές φράσεις, μεταφορές είναι μερικές από τις πρακτικές και επιλογές που κυριαρχούν στον λόγο των μέσων ενημέρωσης κατά τη μετάδοση της επίμαχης είδησης:

*Ένα δάκρυ για τον Αιλάν..., Μοιάζει σαν να κοιμάται...το άψυχο παιδικό κορμάκι
ξεβράστηκε...Νεκροί θεοί...εικόνες θλίψης και ανείπωτου πόνου...η ελπίδα
ξεβράστηκε...η σοκαριστική φωτογραφία...φωτογραφία φρίκης...προσφυγική
τραγωδία....Καληνύχτα Αιλάν...Νεκρά...θάλασσα το Αιγαίο...η υφήλιος
συγκλονίστηκε...αβάσταχτος πόνος...*

Μέσα από τον δημοσιογραφικό λόγο, των εφημερίδων, τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστές κοινωνικές ομάδες οι οποίες βρίσκονται συνεχώς υπό κάποιο καθεστώς κινδύνου. Ο δημοσιογραφικός λόγος σε πολλές περιπτώσεις συνοδεύεται και πλαισιώνεται από φωτογραφικό υλικό απεικονίζοντας τα πρόσωπα των παιδιών προσφύγων, που βιώνουν δυσκολίες ή τα παιδιά που χάθηκαν στην προσπάθειά τους να βρουν καταφύγιο στη χώρα μας (εικόνες θυματοποίησης).

Στα αποσπάσματα είναι έντονη η χρήση του ρομαντικού λόγου για την αναπαράσταση των παιδιών. Τα παιδιά δεν είναι μόνο εύαλωτα από τη φύση τους, σύμφωνα με μια καθολική παραδοχή, αλλά επιπρόσθετα έχουν να αντιμετωπίσουν και τη συμπεριφορά των ενηλίκων που είτε λόγω αδιαφορίας είτε με κάποιο σκοπό, οδηγούν τα παιδιά κάτω από καθεστώτα κινδύνου. Οι ανήλικοι πρόσφυγες μέσω του δημοσιογραφικού λόγου θυματοποιούνται με σκοπό να συγκεντρώσουν το κοινωνικό ενδιαφέρον.

Την αίσθηση του κινδύνου μέσα από τις αναπαραστάσεις της παιδικής προσφυγικής ηλικίας, στον δημοσιογραφικό λόγο, επιτείνει και η χρήση μετωνυμιών στους τίτλους των άρθρων όπως για παράδειγμα «Στις ακτές ξεβράζεται ο πολιτισμός της Ευρώπης» και «Ταξίδι στο άγνωστο για χιλιάδες παιδιά».

Σε μειοψηφία δημοσιευμάτων παρατηρείται η χρήση διχοτομικού λόγου: *Υγειονομική βόμβα...προσφυγική παλίρροια...χάος...κύματα προσφύγων...*

Σεπτέμβριος 2016

Καθημερινή, Ελεύθερος Τύπος, Εφημερίδα των Συντακτών

Η χρήση του ρομαντικού λόγου για την αναπαράσταση των παιδιών εξακολουθεί και υφίσταται:

*Να μην ξεχάσουμε το βλέμμα του...Είναι ένα παιδί...Κράτησε το πρόσωπό του πίσω
από το σιδερόφραγμα που τον χωρίζει από την απάντηση στο βουβό παράπονό
του...Από παιδί του πολέμου στη Συρία, τώρα γνώρισε τον παράδεισο...η ελπίδα βρήκε
στέγη...προσφυγόπουλα βρήκαν τη χαμένη τους ελπίδα...Μάθημα ελπίδας και
αλληλεγγύης...τα παιδικά πρόσωπα φωτίζονται...*

Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρούμε τη χρήση ενός λόγου αντίθετου με τον ρομαντικό που είναι πολύ πιθανό να εγείρει αντιδράσεις, καθώς βγάζει το παιδί από τη θέση του θύματος και το τοποθετεί στη θέση του θύτη.

*Στον ανακριτή τέσσερις ανήλικοι...κατηγορούμενοι για ομαδικό βιασμό σε βάρος
ανήλικου...*

Ωστόσο, παρατηρείται, επίσης, μία έντονη ρατσιστική ρητορική, ένας «εμπρηστικός» λόγος, που υποδαυλίζει φοβικά σύνδρομα και βομβαρδίζει τους αναγνώστες με ιδεολογικά και συμβολικά φορτισμένους απειλητικούς όρους, στοχοποιώντας συνολικά τους μετανάστες.

*Υγειονομική βόμβα...φόβος στα νησιά λόγω κλοπών και επεισοδίων...ασφυκτική
κατάσταση...ανεξέλεγκτη κατάσταση...φωτιές, επεισόδια, πανικός...διάχυτη η
ανησυχία...οριακή η κατάσταση...στο καμίνι του προσφυγικού...τα προσφυγόπουλα και
η υγιεινή...κρούσμα ηπατίτιδας...βόμβα...δεν υπάρχουν εμβόλια...βραδυφλεγής
βόμβα...ανησυχητικές διαστάσεις...χάος...μετανάστευση και κρίση...η επόμενη έκρηξη
ίσως είναι χειρότερη...*

Είναι μερικές μόνο από τις εκφράσεις που κυριάρχησαν αυτό το διάστημα στις εφημερίδες για το μεταναστευτικό. Αποτυπώνεται όμως και ένας σημαντικός αριθμός δημοσιευμάτων επικρίνει ξενοφοβικές ρητορικές, πρακτικές και πολιτικές (π.χ. φοίτηση των προσφυγόπουλων στα ελληνικά σχολεία).

*Δηλητηριάζουν τα παιδιά τους...Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην
εκπαίδευση...αποστροφή προκαλούν οι αποφάσεις των συλλόγων να μη δεχτούν
προσφυγόπουλα...ρατσιστικό ντόμινο...ανακάλυψαν «κίνδυνο» στα παιδιά των
προσφύγων...επανάληψη της ξενοφοβικής και ρατσιστικής ρητορικής...το πρώτο
κουδούνι ήχησε ρατσιστικά...Προσφυγόπουλα στα Θρανία: Από τη μία η ξενοφοβία και
η Μισανθρωπία, από την άλλη τα Χαμόγελα, η αλληλεγγύη και η ελπίδα...Μάθημα
ελπίδας και αλληλεγγύης...τα παιδικά πρόσωπα φωτίζονται... δικαίωμα στη ζωή και τη
μάθηση...αμαρτίες γονέων...διώχνουν προσφυγόπουλα...είναι λυπηρό γονείς να
διδάσκουν στα ελληνόπουλα τον ρατσισμό...οι πρόσφυγες του χθες γυρίζουν την πλάτη
τους στους πρόσφυγες του σήμερα...*

Σεπτέμβριος 2015 & 2016

Δημοκράτης της Μυτιλήνης & Πολίτης της Χίου

Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις συγκεκριμένες εφημερίδες καθώς δε καταγράφεται απολύτως καμία αναφορά στα παιδιά πρόσφυγες ως ξεχωριστές κοινωνικές ομάδες, ως ανήλικα θύματα της προσφυγικής κρίσης (καμία αναφορά στον πνιγμό του τρίχρονου Αιλάν και στη φοίτηση των προσφυγόπουλων στα σχολεία)

Στις αναφορές του τοπικού Τύπου για το μεταναστευτικό κυριαρχούν δύο χαρακτηριστικά: 1. οι εφημερίδες επιβάλλουν διαχωριστικές γραμμές, γενικεύοντας και δομώντας την ταυτότητα των μεταναστών στη βάση της πόλωσης ανάμεσα στο «εμείς» και το «άλλοι» και 2. Γενικεύουν και εστιάζουν στον μετανάστη ως «πρόβλημα» ή «απειλή», τον συσχετίζουν με την εγκληματικότητα, την ανασφάλεια και την ανομία.

*Η Λέσβος σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης...Ορατή η κοινωνική έκρηξη...η έκρηξη
έρχεται...Κόλαση...Φωτιές...Ζημιές...Η εισβολή προχωρά...Μη αναστρέψιμη
κατάσταση...Το έγκλημα πρέπει να σταματήσει...εφιαλτική η εικόνα στην υπό κατάληψη
Μυτιλήνη...άμεση αποσυμφόρηση της Λέσβου...άμεση μεταφορά...προσφυγικό
τσουνάμι...επιβεβλημένες ενέργειες...με καζάνι που βράζει...πέπλο φοβίας έχει
σκεπάσει την Χίο...τυφώνας...φόρτωσαν το πρόβλημα στη Χίο...η φιλήσυχη ζωή του
τόπου μας διαταράσσεται...Να σώσουμε οτιδήποτε σώζεται...η κατάσταση έγινε
ανεξέλεγκτη...*

Επιπλέον, η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» είναι εμφανής σε ορισμένα δημοσιεύματα:

*Οι λαθρομετανάστες οργανώνονται κατά δεκάδες...αμείωτες οι εισροές των
λαθρομεταναστών...η επιβίωση των λαθρομεταναστών...*

Πρόκειται δηλαδή για λέξεις και εκφράσεις που δεν είναι καθόλου τυχαίες και αθώες αλλά σχολαστικά επιλεγμένες διατυπώσεις που παρουσιάζουν τους μετανάστες ως επικίνδυνους, στην καλύτερη περίπτωση αυξάνει τη δυσπιστία της κοινωνίας, στη χειρότερη τη στρέφει εναντίον τους.

Βιβλιογραφία

- Chouliaraki L. & Norman Fairclough N. (1999). *Discourse in Late Modernity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Chouliaraki, L., & Zaborowski, R. (2017). Voice and community in the refugee crisis: A content analysis of newspaper narratives in eight European countries, *International Communication Gazette*, 79 (7), 613-635.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. London: Routledge.
- KhosraviNik, M. (2009). The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers during the Balkan conflict (1999) and the British general election (2005), *Discourse & Society*, 20 (4), 477-498. London: Sage.
- KhosraviNik, M. (2010). The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers: A critical discourse analysis, *Journal of Language and Politics*, 9 (1), 1-28.
- Tsitsanoudis-Mallidis, N. & Derveni E. (2018). Emotive language: Linguistic depictions of the three year-old drowned refugee boy in the Greek journalistic discourse. *INTERFACE, Journal of European Languages and Literatures*, 6, 1-38. National Taiwan University.

- Tsitsanoudis-Mallidis, N. & Derveni E. (2018). The linguistic representation of the recent refugee crisis in the journalistic discourse. Case description of the death of the three year-old refugee boy in the Greek online media. 6th *European Congress of Modern Greek Studies: The Greek World in Periods of Crisis and Recovery, 1204-2018*. European Society of Modern Greek Studies (EENS), in association with the Department of Modern Greek Studies at Lund University. Sweden. 4-7 October 2018.
- Tsitsanoudis-Mallidis N. (2017). *The journalistic language as a vehicle of evaluation judgments and dissemination/ maintenance of negative stereotypes*. Speech at Seminar organized by Hellenic Broadcasting Corporation for journalists, communicators and organizations working in the area of migration and minorities within the “Respect Words: Ethical Journalism Against Hate Speech” project, which aims to combat hate speech, racist and xenophobic projections in the European media. Asociación De Emisoras Municipales Y Comunitarias De Andalucía De Radio Y Televisión, Comharchumann Cumarsaide Pobal Bhaile Atha Cliath, ERREPI S.p.A - RADIO POPOLARE, Radio Student Association - RADIO STUDENT, Foundation For Civil Radio Broadcasting (CIVIL RADIO), Radio Dreyeckland Betriebs GmbH, International Press Institute, 2017.
- Wodak R. & Meyer, M. (2009). Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology. Στο R. Wodak and M. Meyer (eds), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Van Dijk, T. (1995). *Discourse analysis as ideology analysis*. London: Sage
- Van Dijk, T. (2001β). Multidisciplinary CDA: A plea for diversity. Στο Ruth Wodak & Michael Meyer (επιμ.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, 95-120. London: Sage.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2014, 28 April). *Remarks by Antonio Guterres, United Nations High Commissioner for Refugees. Conference on the Syrian Refugee Situation – Supporting Stability in the Region*”. Retrieved October 17, 2017, from <http://www.unhcr.org/544fb4189.html>.